

Jusztinger János

adjunktus (PTE ÁJK), az ÓNSZ elméleti-történeti tagozatának mentora

Szakkollégiumunk névadója: Óriás Nándor

ÓRIÁS NÁNDOR, a pécsi jogi kar hajdani iskolateremtő római jogász professzora, a magyar romanisztika pátriarchiai kort megélt, meghatározó XX. századi képviselője, 1886. október 24-én született erdélyi kispolgári család gyermekeként, Gyulafehérvárott.¹ Az elemi iskolát alig hétévesen – mivel már ekkor folyékonyan olvas és ismeri a négy számtani alapl műveletet – mindjárt a harmadik osztályban kezdhette meg 1893 szeptemberében. Két esztendővel később minisztériumi korekedvezménnyel nyert felvételt a gyulafehérvári római katolikus főgimnázium első osztályába és még 17 éves sem volt, amikor maturált. A példás magaviseletű, szerény fiút szülei és közvetlen környezete is papi pályára szánta. Kitűnő latinistaként² már középiskolai évei alatt

¹ Óriás Nándor életrajzához ld. Szabó Pál: *A M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem és irodalmi munkássága*. Szerzői kiadás, Pécs 1940. 725-726. o.; Benedek Ferenc: *Római jog*. In: *Fejezetek a Pécsi Egyetem történetéből* (szerk. Csizmadia Andor). [s.n.], Pécs 1980. 261-263. o.; Ravasz János: *Pécsi Tudományegyetem 1923-1950*, 4. rész. Jog- és Államtudományi Kar. Kézirat, Pécs 1983. 139-141. o.; Vallomás egy évszázadról. Közelképek – 104 éves jogászprofesszor. Somogy Hírlap 1990. november 3. 6. o.; Az egrí Alpári Gyula Közgazdasági Szakközépiskola jubileumi évkönyve az iskola fennállásának 70. évében. 1921-1991 (A továbbiakban: Jubileumi évkönyv). Eger 1991. 33-34. o.; Gátos György: In memoriam Óriás Nándor. *Jogtudományi Közöny* 1992/12. sz. 560. o.; Kajtár István: A pécsi jogászprofesszorok emlékezete 1921-45. In: *Per aspera ad astra. Megemlékezés a honfoglalás 1100. és az Erzsébet Tudományegyetem Pécsre költözésének 75. évfordulójáról* (szerk. Nagy Ferencé). JPTE, Pécs 1997. 61-66. o.; Szecskó Károly: *Óriás Nándor élete és munkássága*. Heves Megyei Bíróság, Eger 1998. 64 o.; *Palojtay Béla*: Nem csak nevében volt Óriás, szellemében is. In: *Gondolatok a könyvtáron kívül*. Filács Kiadó, Budapest 1999. 167-173. o.; (szerk.) Czigó Balázs – Jankovits László – Nagy Ferencné: *Memoria Professorum Quinqueecclesiensium*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs 2000. 53. o.; Benedek Ferenc: *Óriás Nándor*. *Jura* 2001/2. sz. 77-79. o.; *Óriás Nándor*: Emlékeim töredékei. „Kézirat gyanánt”. (szerk.) Ádám Antal. PTE-ÁJK, Pécs 2006. 247 o. (ld. ugyanezt 6 részben *Óriás Nándor*: Emlékeim töredékei I-VI. *Jura* 2002/2. sz., 2003/1-2. sz., 2004/1-2. sz., 2005/1. sz.); Jusztinger János: *Óriás Nándor (1886-1992)*. In: *Pécsi jogászprofesszorok emlékezete 1923-2008: Antológia* (szerk. Kajtár István). Publikon Kiadó, Pécs 2008. 279-290. o.

² *Óriás N.*: Emlékeim töredékei... 43. o.: „...a latin, a Latin – hát az a szívemhez nőtt. A tanár diktálta lefordítandó magyar szöveget már harmadikos korom óta mindjárt latinul írtam...és közben jóformán észre sem vettem, hogy nyílegyenesen haladok a papi pálya felé.”.

ministránsként majd íródeákként segédkezett MAJLÁTH GUSZTÁV erdélyi megyéspüspök mellett a latin nyelven folyó egyházkormányzati ügyekben, akinek hatására az érettségít követően, 1903 őszétől a bécsi császári és királyi tudományegyetem hittudományi karán teológiát hallgatva, a bécsi magyar papnevelő intézetben, a Pazmaneumban töltött három évet.

Tanulmányait megszakítván visszatért Magyarországra és 1906 szeptemberében a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára iratkozott be, ahol öt szemesztert követően latin nyelvből és történelemből középiskolai tanári alapvizsgát tett. Bölcsész tanulmányaival párhuzamosan – mert, ahogy visszaemlékezéseiben fogalmaz, tapasztalatai szerint „a középiskolai tanárt sem a társadalom sem pedig a minisztériumok nem becsülik érdemeihez méltóan”³ – a jogi karnak is hallgatója lett. Az első alapvizsga letétele után – főként családi okok miatt⁴ – a kolozsvári egyetemen folytatta jogi tanulmányait. A fiatal ÓRIÁSra a kolozsvári jogi kar professzorai közül nagy hatást gyakorolt SOMLÓ BÓDOG, jogfilozófus, NAGY ERNŐ, közjogász és NAVRATIL ÁKOS, közgazdász. 1911-ben Kolozsvárott szerezte meg az államtudományi, 1913-ban pedig a jogi doktorátust. Mindemellett – püspöki engedéllyel – magánúton folytatta teológiai tanulmányait is és még 1907-ben vizsgát tett a hittudományi tanfolyam hátra lévő hetedik és nyolcadik szemeszterének anyagából, lelkipásztorkodás-tanból és egyházjogból. Mégsem szentelték soha pappá: szavaival élve „civil maradt, de az egyháznak lelkes híve”.⁵ Figyelme mindinkább a kánonjog felé fordult és 1919-ben a budapesti jogi karon megszerezte a kánonjogi doktorátust is.

1911 októberétől Budapesten ügyvédjelöltként tevékenykedett, majd – MAJLÁTH püspök közbenjárásának köszönhetően – a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba nevezték ki 1912 májusától „díjazás nélküli”, 1914 márciusától pedig „segélydíjas”⁶ miniszteri

³ Vallomás... 6. o. Ld. még Jubileumi évkönyv... 34. o.

⁴ Óriás: Emlékeim töredékei... 93. o.: „Jó szüleim ekkortájt mindketten szívrohamon estek át, s kötelességemnek éreztem amúgy is igen sokáig elhúzódtott tanulmányaim leendő befejezésének színhelyét Budapestről a Gyulafehérvárhoz néhány száz kilométerrel közelebb fekvő Kolozsvárra áttenni.”.

⁵ Vallomás... 6. o. Úgyszintén Jubileumi évkönyv... 34. o.

⁶ Havi 85 korona 21 filléres illetményét középiskolás diákok felkészítésével, illetve Gerházy Ferenc báró joghallgató fiának római jogi korrepetitoraként egészítette ki. Ld. Óriás: Emlékeim töredékei... 106-107. o.

segédfogalmazónak. Közvetlenül az első világháború kitörése előtt Szászországba küldték, ahol a tanítóképzést tanulmányozta. Minisztériumi közszolgálatára azonban nem tartott sokáig, 1914 októberében SZMRECSÁNYI LAJOS egri érsek felkérését elfogadva,⁷ az Egri Érseki Jogakadémia⁸ – LUTTER JÁNOS nyugállományba vonulásával megüresedett – Római Jogi Tanszékére nyert kinevezést nyilvános rendkívüli tanárként. 1923-tól egyetemi oktatói státusza mellett az Egri Római Katolikus Fiú Felsőkereskedelmi Iskola igazgatói tisztét is betöltötte. 1930-ban a pécsi jogi karon PÁZMÁNY ZOLTÁNNÁL szerzett egyetemi magántanári képesítést a rabszolga-felszabadítás tárgyköréből,⁹ majd ettől fogva 14 szemeszteren át tartott római jogi előadásokat Pécsen kéthetenként négy órában. 1935. január 1-től az egri jogakadémia rendes tanárává nevezték ki, és még ugyanebben az évben tanügyi főtanácsosi címmel is felruházták.

1939 nyarán, 25 év után elhagyta Eger és a pécsi jogi kar tanácsának a június 23-i rendkívüli ülésén tartott titkos szavazása¹⁰ eredményeként megszülető egyhangú meghívását elfogadva, PÁZMÁNY ZOLTÁN utódjaként átvette a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Kara Római Jogi Tanszékének vezetését. A kormányzó a jogi kar felterjesztésére¹¹ – mely hangsúlyozta, hogy „a tantárgy tantervi elhelyezésénél és civilisztikai propedeutikai jellegénél fogva e tárgy előadójának

⁷ A felkérés sürgősségét jól mutatja Kriston Endre, egri érseki titkár felkérő levele: „Ha az egri érseki jogakadémián megüresedett római jogi tanszékre reflektálni méltóztatik, úgy folyamodványát Szmrecsányi Lajos dr. érsek úr őexcellenciájához lehetőleg minél előbb beadni szíveskedjék. Ha némely szükséges okmány melléklet nem lenne most beszerezhető, akkor azok lényeges tartalmát célszerűen be lehetne foglalni a kérvénybe. Kinevezés esetén azonnal el kellene foglalni a tanszékét.” A felkérő levél teljes szövegét ld. Óriás: Emlékeim töredékei... 123. o.

⁸ Az Egri Érseki Jogakadémia történetéhez legújabban ld. *Jusztinger János: Az Egri Érseki Joglíceum története (1740-1949)*. In: *A Pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete 1833-1923: A 2009. október 16-án Pécsen tartott tudományos konferencia tanulmányai* (szerk. Kajtár István, Pohánka Éva). Publikon Kiadó, Pécs 2009. 49-64. o.

⁹ Pázmány Zoltán jelentése Dr. Óriás Nándor egri érseki jogakadémiai ny. rk. tanárnak habilitationalis kérelme tárgyában, Pécs, ad 22 1928/29 D. szám, Pécs 1930. 6. o. Idézi: *Pókecz Kovács Attila: Pázmány Zoltán. Magyar Jogtudósok II. 2001. 117*³³. o.: „Összegezve azokat a benyomásokat, amelyeket a szerző jelen két munkája vált ki az olvasóban (*Manumissio*, Eger, 1928; *Manumissio necessaria*, Eger, 1930), el kell ismernünk, hogy hosszadalmas munka gyümölcse áll előttünk. A forráskutató tudós aggályosságig menő részletezése, fáradságot nem ismerő szorgalma, kiforrott ismeretközlési képesség, mélyjáratú előadási módor az, ami polyhistorra valló tágultabb látókörrrel jellemzi a műveket.”

¹⁰ Az Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1939. június 23-i rendkívüli ülési jegyzőkönyve. 1. napirendi pont.

¹¹ Pázmány Zoltán, a Kari Tanács által felkért bizottság előadójaként kiemelte, hogy előadásait az egyetem székhelyétől távol lakó jelölt példaadó pontossággal, évről évre növekvő hallgatóság előtt tartotta meg, s különösen a római jogi praktikumok módszeres és lelkes vezetésével a főkéllégium szakképző értékét jelentősen növelte. Vö: *Benedek: Római jog... 261. o.*

kiválasztásánál a szakirodalmi munkásság mellett a didaktikai készségek és a nevelésre való képességek fokozottan jönnek figyelembe¹² – 1939. augusztus 2-án kelt határozatában ÓRIÁS NÁNDORT „az egyetemi oktatás és tudományos szakirodalom művelése terén szerzett érdemei elismerésül” egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak nevezte ki. Ezt követően – 1940. október 19-től már egyetemi nyilvános rendes tanárként¹³ – 16 esztendőn át volt a római jog oktatója Pécsen. Az 1944/45-ös és az 1945/46-os tanévben a jogi kar dékáni tisztét is betöltötte. Ezekben az években tanúsított kiváló diplomáciai érzékének és tárgyalókészségének is köszönhető, hogy az intézmény a háborús időszakot nagyobb anyagi veszteség nélkül tudta átvészelni, s az oktató munkáját is mihamarabb megkezdhette. Egyetemünkről – összesen 41 katedrán eltöltött esztendő után – meglehetősen méltatlan körülmények között, „jobboldali, megalkuvó éppen ezért antimarxista, valamint klerikális nézetei”¹⁴ miatt 1955. szeptember 1-én, 69 esztendősen, egy évvel a törvényes nyugdíjkorhatár elérése előtt kényszerült nyugállományba vonulni.¹⁵

ÓRIÁS NÁNDOR romanisztikai kutatásai döntően a római személy- és családjog valamint a római közjog területére irányultak. Ahogy azt visszaemlékezéseiben is megállapítja,¹⁶ nem tartozott a minden áron újat mondani igyekvő kutató tudósok sorába, így szakirodalmi munkássága, publikációinak száma sem mondható terjedelmesnek. Közöttük kiemelkedő helyet foglal el a rabszolga-felszabadításról írt „*Manumissio*” című habilitációs munkája, melynek csupán az első része jelent meg 1928-ban.¹⁷ A monográfiában a szerző gazdag forrásanyagra támaszkodva, a vonatkozó

¹² Ld. *Benedek*: Római jog... 261. o.

¹³ Óriást a Jog- és Államtudományi Kar 1940. február 13-i VII. rendes ülésén terjesztették elő egyetemi rendes tanárnak. (Az Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1940. február 13-i VII. rendes ülésének előterjesztése Óriás Nándor egyetemi tanári kinevezésére. 1483/1939/40.) Az előterjesztés alapján az egyetemi tanács 1940. október 19-én egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezését javasolta a kormányzónak, mely meg is történt.

¹⁴ Ld. a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának 1955. május 14-i rendkívüli ülési jegyzőkönyvét, amelyen Kocsis Mihály dékán a kar helyzetéről tett előterjesztésében a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége 1955. március 4-i határozatát idézve Óriás nevét is kiemelte a jobboldali nézeteknek a karon való jelentkezése kapcsán.

¹⁵ Kényszerű nyugdíjaztatásáról ld. *Óriás*: Emlékeim töredékei... 204-213. o.

¹⁶ *Óriás*: Emlékeim töredékei... 181. o.: „Amilyen intenzíven igyekeztem az oktatás és a nevelés munkájában tevékenykedni, éppen annyira nehezen tudtam elszáni magamat az évszázadokon át intenzíven kutató római jog tudománya problémáinak keresésére és eredeti megoldások kimunkálására.”

¹⁷ *Óriás Nándor*: A manumissio. Tanulmány a római jogból. 1. könyv. A manumissio fogalma és kellékei. [s.n.], Eger 1928. 128. o.

szakirodalmi álláspontokat részletesen elemezve, a *manumissio* fogalmával, a felszabadító ügylet alanyával és az egyes felszabadítási módokkal foglalkozik. Szintén a rabszolga-felszabadítás tárgykörébe tartozó munkája, az 1930-ban megjelent „*Manumissio necessaria*” című tanulmánya,¹⁸ melyben a szükségképpen felszabadítás kérdését vizsgálva azokkal az esetekkel foglalkozik, amikor a tulajdonos jogilag kötelezett a tulajdonában álló rabszolgáját manumittálni. A szabadság elnyerése a tárgya a *favor libertatis* szellemében fogant jusztiniánuszi reformokkal foglalkozó, a „*Pontificium Institutum Utriusque Iuris*” által, IX. GERGELY pápa Decretálisai kihirdetésének 700. és a jusztiniánuszi kodifikáció 1400. évfordulója alkalmából 1934-ben Rómában rendezett nemzetközi kongresszuson „*De libertate in Iustiniano iure*” címmel tartott latin nyelvű előadásának is.¹⁹ Ebben ÓRIÁS, elegáns latinságával általános feltűnést keltve, kiemelte a római jog anyagában kifejezésre jutó és annak szerves részét képező keresztény gondolatok, eszmék fontosságát is, amelyeknek nagy jelentőséget tulajdonított a római jog két világháború közti – főként a német nemzeti szocializmusnak szaktárgyát az egyetemekről kiszorító törekvése miatt megingott – helyzetének stabilizálása szempontjából.²⁰ Hatalmas sikert arató előadását a világhírű „*Providentissima Mater Ecclesia*” kezdetű pápai bulla szavaival zárta.²¹

A nagy történelmi évfordulók miatt az érdeklődés előterébe került nagy római jogi és kánonjogi kodifikációkkal – így a *Codex Theodosianusszal*, a *Codex Iustinianusszal* valamint a *Decretales*szel – foglalkozván, azokat elsősorban a jogásznevelés szemszögéből méltatta, vizsgálta továbbá a keresztény eszmék befolyásának hatását a dominátuskori jogalkotásra is.²²

Magát elsősorban az ismeretközlő professzorok közé sorolva, legfontosabb céljaként az ifjúságnak a jogász hivatás megbecsülésére és lelkiismeretes szolgálatára való

¹⁸ Óriás Nándor: *Manumissio necessaria*. [s.n.], Eger 1930. 17. o.

¹⁹ Óriás Nándor: *De libertate in Iustiniano iure*. In: *Acta Congressus Iuridici Internationalis Romae 12-17 Novembris 1934*. I. vol. Roma 1935. 153-160. o.

²⁰ Vö. Pólay Elemér: *A római jog oktatása a két világháború között Magyarországon (1920-1944)*. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae*. *Acta Jur. et. Pol* 1972/2. sz. 17-18. o.

²¹ Visszaemlékezésében, szerénységéről tanúbizonyságot téve, az előadása sikerét egyedül e pápai bulla mondanivalójának tudja be. Óriás: *Emlékeim töredékei...* 199. o.: „A nyomában felhangzó taps persze a gyönyörűen stilizált pápai megnyilatkozásnak szólt, de némely hazai jóakaróim azt igénytelen személyem javára is elkönnyvelték, mint a különben néma magyar romanisztika sikerének bizonyosságát.”.

²² Ld. Óriás Nándor: *Nagy kodifikációk jubileumi esztendeje*. *Katolikus Szemle* 1934/11. sz. 681-687. o.; Óriás N.: *Codex Theodosianus*. *Vita Academica* 1939/2. sz. 2-12. o.

nevelését megjelölve,²³ ÓRIÁST élénken foglalkoztatták a jogdidaktika egyébként meglehetősen elhanyagolt kérdései. E tárgykörben publikált írásaiban²⁴ és tartott előadásaiiban – miközben aggódva figyelte a jogászai műveltség teljességéhez elengedhetetlen történeti-elméleti alapozó stúdiumoknak a tételesjogi tárgyak javára történő fokozatos háttérbe szorítását – kiemelte a római jog mint elsőrendű „Schul- und Lehrrecht” formális képző erejét,²⁵ kora jogásznemzedéke felé követendő példaként állította a római juristák gyakorlatorientáltságát, az életközeli jogalkalmazást és a rugalmas jogfejlesztést.²⁶ Emellett számos jogintézmény kapcsán rámutatott az évezredes, kipróbált római jog és a hatályos jogi szabályozás közti alapvető tartalmi egyezésekre. Fontosnak tartotta továbbá kiegészíteni a római jog egyetemi oktatását a római közjog intézményeinek a bemutatásával is, mert mint mondta: „méltán bámulhatjuk a római államművészetet, amely ... heterogén elemekből egységes Itáliát, majd azon keresztül egységes világbirodalmat is tudott teremteni.”²⁷

Az egyetemi képzés fontosságáról vallott nézeteit önálló tanulmányban is megjelentette 1941-ben „Egyetem és társadalom” címmel. E munkájában ÓRIÁS kiemelte, a látszatát is el kell kerülni annak, hogy az egyetem mintegy „diplomagyárként” funkcionáljon, előtérbe kell helyezni ezen a szinten is az oktatást, így „az egyetem tehát elsősorban iskola lesz ismét, amelyben nemcsak kutatják és hirdetik, de tanítják is a tudományok igazságát.” Elengedhetetlen továbbá, hogy az elméleti oktatás mellett a gyakorlati élet kérdései is a korábbiaknál nagyobb figyelemben részesüljenek. Az egyetemeknek ezért a műveltség és az elméleti ismeretek mellett, nem ezek helyére és nem is a rovásukra,

²³ Ld. Óriás: Emlékeim töredékei... 181. o.

²⁴ Óriás Nándor: A római jog tanulásának mai jelentősége. In: Az egeri érseki jogakadémia évkönyve 1933/34-1934/35. akadémiai évekről. Eger 1936. 23-31. o.; Óriás Nándor: Jogásznevelés, jogászképzés. In: Az egeri érseki jogakadémia évkönyve az 1935/36-1936/37. akadémiai évekről. Eger 1937. 127-144. o.; Óriás N.: Magyar Felsőoktatás. Katholikus Szemle 1937/II/10. sz. 577-587. o.; Óriás N.: A római jog mai jelentősége. In: A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem 1940/41. tanévi iratai. 30. füzet. Pécs 1941. 81-95. o.

²⁵ Benedek: Óriás Nándor... 78. o.: „Gyakran hallottuk Tőle a híres jheringi mondást idézni, hogy ti. a római jog nem más, mint „Kanon unseres juristischen Denkens”, illetve „juristische Grammatik in den Händen des Wissbegierigen.”.

²⁶ Benedek: Óriás Nándor... 78. o.: „Bármennyire érthető is, mondja, ha az ifjúságot jogi tanulmányaiban elsősorban a jövő szakra praktikus szükségletei vezérik, mégis veszedelmes, ha mint félig képzett, aszociális közfunkcionáriusok pusztán 'Paragraphenkrämerei"-be süllyednek, lemondva a jogintézmények magasabb szempontból való szemléletének elsajátításáról, nem vállalván az ezzel járó többlet-erőfeszítéseket a tanulmányokban.”.

²⁷ Óriás: A római jog... 7-8. o.; Vö. Pólay: i. m. 18. o., illetve 20. o.

de bizonyos fokú gyakorlati készséget is el kell sajátíttatniuk a hallgatóikkal. Mindezek mellett a szerző megállapításai szerint „a forrongásban lévő ifjú nemzedéket az egyetemnek már napjainkban nevelnie is kell.”²⁸

ÓRIÁS NÁNDOR – 1939 augusztusától 1955 szeptemberéig – 16 esztendőn át vezette a pécsi jogi kar Római Jogi Tanszékét. Oktatóként következetesen ragaszkodott az általa vallott és tanulmányaiban közzétett jogdidaktikai elvekhez. Mint tanár, nem annyira tudós igyekezett lenni, aki kevesek által olvasandó szakkönyveket „izzad össze”, a 700 esztendő óta szinte túlon túl ellenzett római jog képző hatását és nevelő erejét szubjektív lendülettel operáló pedagógusként hathatósabban vélte szolgálni.²⁹

Pécsi egyetemi évei alatt a római jogi főkéllégiumi előadásai mellett forráselemző szemináriumokat, illetve jogesetmegoldó praktikumokat is tartott a római jog magánintézményei, a római dologi jog és a kötelmi jog tárgyköréből. Tette mindezt tanszéki segéd személyzet nélkül,³⁰ csak a nyugdíjazása előtti utolsó két évben, 1953-tól működött mellette tanársegédként későbbi utódja, BENEDEK FERENC.³¹ 1942-től kezdve előadásokat tartott és szemináriumi gyakorlatokat vezetett a lélektan, társadalomlélektan, az etika, a társadalometika, a nevelés, nevelésügy és a népművelés tárgyköréből az ún. szociális tanfolyamon. Az 1944/45-ös tanév második szemeszterében – ABAY GYULA távollétében – helyettesítőként a pénzügytan tárgy előadója is volt. Az 1946/47-es tanévben lélektan, tömeglélektan címmel kiskollégiumot vezetett.³² Kiemelendő továbbá, hogy pécsi római jogász professzorként az 1950-es évek elején társszerzője volt az oktatási minisztérium megbízásából készült új, egységes

²⁸ Óriás Nándor: Egyetem és társadalom. Pannonia 1941-1942/3-4. sz. 242-247. o.

²⁹ Ld. Óriás: Emlékeim töredékei... 197. o.

³⁰ Óriás: Emlékeim töredékei... 200. o.: „...nota bene a gyakorlati órákat a négy csoport számára külön-külön magam vezettem, csupán aktív szolgálatom utolsó két esztendejében adtam át egy-egy csoportot a hozzám beosztott tanársegédnek.”.

³¹ Benedek Ferenc életrajzához ld. Pókecz Kovács Attila: Benedek Ferenc (1926-2007). In: Pécsi jogászprofesszorok emlékezete 1923-2008: Antológia (szerk. Kajtár István). Publikon Kiadó, Pécs 2008. 261-278. o.; Pókecz Kovács Attila: Benedek Ferenc a könyvtárépítő jogtudós (1926-2007). In: Ünnepi tanulmányok Móró Mária Anna tiszteletére. A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 8. (szerk. Kokovai Szabina, Pohánka Éva). Pécsi Tudományegyetem Könyvtára, Pécs 2009. 273-282. o.; idegen nyelven: Pókecz Kovács Attila: Ferenc Benedek. Orbis Iuris Romani 2008/1. sz. 203-206. o.; Pókecz Kovács A.: Ferenc Benedek, the Roman law jurist. Studia Iuridica Auctoritate Universitatis Pécs Publicata 2010/147. sz. 187-209. o.

³² Ld. Szecskó: i. m. 45. o., illetve az ott hivatkozott kari tanácsai jegyzőkönyveket, órarendeket, egyéb kari iratokat.

római jogi jegyzetnek,³³ amely ideológiai frázisok nélküli, világos összefoglalását adta a római jog alapintézményeinek.³⁴

A tanrendben – az 1940-es évek végéig³⁵ – napi két,³⁶ heti nyolc órában szereplő római jogi főelőadásaira mindenkor nagy műgonddal készült, melyeken mesterien és eredményesen használta fel szaktárgya jogászai gondolkodást, hivatástudatot alakító, fejlesztő erejét. Előadói stílusa, a száraz ismeretközlés helyett a belső átélést, a római jognak a jogászképzésben játszott jelentős szerepébe vetett mély meggyőződését sugárzó előadásai kivételes népszerűséget biztosított tantárgyának. ÓRIÁS a római jogi ismeretanyagot nem elvont jogszabályok halmazaként adta elő, inkább helyenként, a nehezebb témakörök elemzése közben mintegy pihentetésképpen a humor aranyzászlait is beleszőve mondandójába, találóan megválasztott, a gyakorlati életből vett példákkal tette színessé és érdekessé óráit. Miképp BENEDEK FERENC egykori tanítványként írja róla: „A jó ügy érdekében kiválóan alkalmazta nem mindennapi színészi képességeit. Azt mondhatnánk, nem csak a római jogot adta elő lebilincselően, hanem 'előadta' az 'antecessor iuris'-t, a római jog professzorát is, megjelenítve azt úgy, ahogy ideáltípusként él hallgatói képzeletében.”³⁷

Gyakorlati óráit, szemináriumait, jogesetmegoldó praktikumait is hasonló szellemben vezette: hallgatóinak nem csupán az egyes *Digesta*-fragmentumokból származó

³³ Halász Aladár – Marton Géza – Óriás Nándor: Római jog. Közoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest 1952.

³⁴ Óriás professzornak a jelzett időszak uralkodó politikai ideológiájához való viszonyulását jól érzékeltetik a következő sorok, melyekkel egy, éppen Sztálin 70. születésnapja alkalmából rendezett jogi kari ünnepségről emlékezik meg: „...felöltlik bennem az emléke egy szűkebb keretű ünnepségnek, amelyet Karunk fenntartás nélküli lojalitással folytatott le a szovjet államfő hetvenedik születésnapja alkalmából...a professzor urak nem szűkszavúan ugyan, de józan mértéktartással ünnepeltek. Csupán egyikük vélte helyénvalónak magától értetődően kiváló szaktudásról tanúskodó előadását, a „nagy Sztálin lábai elé helyezni”. Hát a római jog tanára valóban visszariadni igyekezett ettől a példaadónak szánt szuperlojális megnyilvánulástól, mert a kétségtelenül világtörténelmi jelentőségű hadvezér dicsőítése helyett arra mutatott rá, hogy a Szovjetunió sztálini alkotmányának mintájára készült hazai alkotmánytörvényünk távolról sem abszorbeálja szent tradícióul őrzött magyar szabadságot, s a polgári jogi azaz magánjogi részében sem hasonlít a római mintára épült magyar magánjoghoz, tehát tanulmányozása és mutatis mutandis a termelési viszonyok változásához igazodó változtatása nem is távoli időben indokoltnak fog bizonyulni.”. Ld. Óriás: Emlékeim töredékei... 188-189. o.

³⁵ Ekkor ugyanis a római jog fő és kiskollégiumi óraszámát is a felére, heti nyolc óráról négyre csökkentették. Vö. Pólay: i. m. 20. o.

³⁶ Óriás: Emlékeim töredékei... 200. o.: „Én két órai előadásomat sohasem összevontan tartottam: engem az első óra annyira igénybe vett, hogy negyedórás megszakításra – érzésem szerint a második óra megfelelő színvonalá végett is – szükségem, vagy legalábbis igényem volt.”.

³⁷ Benedek: Óriás Nándor... 78. o.

eseteket kellett megoldaniuk, hanem gyakran a mindennapi élet köréből merített példákat, vagy épp egyes szépirodalmi művek „romanizált” részleteit kellett jogi szempontból minősíteniük.

Ahogy saját tudományos pályája alakulásában is meghatározó jelentőséget tulajdonított a latin nyelv alapos ismeretének,³⁸ úgy egyetemi oktatói munkája során is többször felhívta a figyelmet a római jogi ismeretek alapos elsajátítása szempontjából nélkülözhetetlen latin nyelvtanulás és tudás fontosságára. Sőt, a középiskolai tanulmányaik alatt latin nyelvoktatásban nem részesült elsőéves hallgatók közül a jelentkezők számára nyelvi órákat is tartott, ezáltal könnyítve meg számukra a római jog tanulását.³⁹

Cenzori igényességű vizsgáztatóként feltétlen anyagismeretet és logikus gondolkodásmódot követelt meg a vizsgázóktól. Nagyon sokat adott a szép magyar beszédre, a szabatos kiejtésre. Megkívánta, hogy a vizsgázó minden helyzetben feltalálja magát,⁴⁰ mert álláspontja szerint egy felkészült és jó jogásznak nem elég csak szó szerint visszaadni a tananyagot, bebiflázni a tankönyvet, hanem meg kell tanulnia jogászai módon is gondolkodnia. Hallgatói példás szigora ellenére is tisztelték objektív, pártatlan vizsgáztatói stílusáért, egyértelműen megfogalmazott és feltett kérdéseikért; vizsgái – nyilvánosak lévén – rendszeresen népes hallgatóságot is vonzottak. Sőt, már az egri jogakadémián töltött évei alatt is, nem egy esetben megtörtént, hogy a szorgalmi kollokviumokat, év végi alapvizsgákat többnyire a heti piacot útba ejtve, városi „római jogi” séták során tartotta meg. „Útitársainak”, a vizsgázó hallgatóknak feladata volt az

³⁸ Óriás: Emlékeim töredékei... 24-25. o.: „...a latin nyelv ismeretének szilárd megalapozása egész életre szóló előnyt jelentett számomra...Vaszília János latin nyelvórái indítottak el az egyetemi tanszék felé vezető rögzös úton, erdélyi kispolgári család gyermekeként a dunántúli univerzitás tanszékének irigylésre méltó magassága felé.”

³⁹ Vö. Szecskó: i. m. 50. o.

⁴⁰ „Azt is megtette nem egyszer, hogy az alapvizsgákon a hallgatókat leültette, majd a zsebéből kivett valamit, letette az asztalra és megkérdezte, hogy mi ez? Az első vizsgázó kiment, megtekintette azt a valamit és megállapította, hogy az egy bogár. Nem, köszönöm, elbukott. A második: Ez egy döglött bogár. Nem, ön is elbukott. A harmadiknak – aki ismerte a bogarakat – felragyogott a szeme és boldogan kivágta: Méltóságos Úr! Ez egy döglött kőrishogár. Nem, ön is elbukott. Van még vizsgázó? A többiek már nem is mertek jelentkezni. A vizsga befejeztével a folyosón az egyik joghallgató megkérdezte tőle, hogy: Méltóságos Uram, mi volt az az izé? Erre erősen megcsóválta a fejét, és a következőket mondta: Nem győzöm eleget hangoztatni, hogy tanuljanak meg jogászai módon gondolkodni. Az az izé egy „res nullius” volt, amit bárki okkupálhat.”. Ld. dr. Csank István, egykori tanítvány visszaemlékezése Óriás Nándor egyetemi tanárra. Eger, 1997. március 28. Idézi: Szecskó K.: i. m. 49. o.

észlelt történéseket, megkötött ügyleteket jogi szempontból értékelni, és belőlük következtetéseket levonni.⁴¹

ÓRIÁS NÁNDOR szaktudós mivolta mellett *exprofesso* pedagógusként oktatói tevékenysége során fokozottan érvényt kívánt szerezni a nevelői szempontoknak is. Meggyőződése volt, hogy a katedrán végzett munkája csak akkor lehet kellőképpen hatékony, ha hallgatóiban megtalálja a mindennapos nehézségekkel küzdő embert, akit nem csupán a kitarító munkára kell ösztönözni, de krízishelyzetben bátorításra is szorul.⁴² Ennek megfelelően törekedett arra, hogy hallgatói személyes, családi körülményeit, érdeklődési körét – gyakran a legapróbb részletekig – megismerje és fontosnak tartotta pályájuk folyamatos figyelemmel kísérését az egyetem elvégzése után is.⁴³

Hallgatói szociális problémái iránti érzékenysége által vezéreltetve oktatói munkája mellett jelentős szerepet vállalt az ifjúsági – kiváltképp a diákszociális – ügyek szervezésében és irányításában is. 1941 tavaszán megválasztották az egyetem Keszthelyi Diáküdülőjének igazgatójává,⁴⁴ 1942 júniusától pedig ő lett az 1934-ben indított, de 1938-tól szünetelő Keszthelyi Nyári Egyetem szervezője és vezetője is.⁴⁵ Mindezek mellett 1944-48 között az Egyetemi Diákmenza vezetői teendőit is ellátta, továbbá vezető tanára volt a joghallgató ifjúság nagy részét tagjai sorában tudó Americana Diákegyesületnek.⁴⁶

Az egyetemünkről 1955. szeptember 1-jén nyugállományba vonult ÓRIÁS professzor nyugdíjas éveinek nagy részében – egészen 1990-ig – továbbra is Pécsen élt

⁴¹ Vö. Benedek: Római jog... 262. o.; Szecskó: i. m. 48-49. o.; Benedek: Óriás Nándor... 78. o.

⁴² Benedek: Óriás Nándor... 79. o.

⁴³ Óriás: Emlékeim töredékei... 181-182. o.: „Ezért önelégülten bírom egy, az életben kitűnően szerepelt jogász levelét, amelyben arra történik utalás, hogy az én római perjogi előadásaimon keresztül szeretete meg a perjogot, s így vetett horgot a bírói pálya mélyvizei között.”

⁴⁴ Óriás: Emlékeim töredékei... 192. o.: „...nem üdülni kívántam nyáron, hanem közel lenni az egyetemii ifjúsághoz, s a szünidő napjaiban, heteiben segítségére lenni...A keszthelyi Balaton-part pedig a napozás címén szokásos homoki fetrengésre úgy sem annyira vonzó terrenum, hogy a Helikon-liget árnyas fűzei és tölgyei tövében jó könyveket, sőt folyóiratokat, vagy éppen újságokat olvasgatni kárbavesztett tevékenységnek lett volna minősíthető.”

⁴⁵ Ld. erről részletesen Óriás: Emlékeim töredékei... 191-197. o.; Szecskó K.: i. m. 45-47. o.

⁴⁶ Vö. Óriás: Emlékeim töredékei... 191. o.

feleségével.⁴⁷ A hivatalos mellőzés méltánytalanságának ellenpontjaként egykori hallgatói töretlen ragaszkodása élete végéig elkísérte. 1978-ban az egyetem akkori rektora, volt tanítványa, FÖLDVÁRI JÓZSEF meghívta a volt tanárokat és hallgatókat tömörítő Egyetem Baráti Társasága alakuló ülésének elnökségébe. Ettől kezdve rendszeres díszvendége a társaság éves rendezvényeinek, amelyek fénypontja volt a tökéletes szellemi frissességét megőrző, tanítványait köszöntő professzor felszólalása.⁴⁸ 1986 februárjában 100. születésnapja alkalmából II. János Pál pápa a Nagy Szent Gergely Rend Lovagkeresztje parancsnoki fokozatával tüntette ki a „nemzetközi hírű tudóst, a szabadság szerelmest és a hithű katolikust”.⁴⁹ 1986. szeptember 9-én a Janus Pannonius Tudományegyetem rektora Pro Universitate Emlékrmet adományozott a professzornak. Az 1992. évi Pedagógus Napon 105. születésnapja és doktorrá avatásának 80. évfordulója alkalmából, oktató-nevelő munkájának és életútjának elismeréseként, a köztársasági elnöktől megkapta a Magyar Köztársaság Zászlórendjét, Pécs Megyei Jogú Városa pedig „Pécs Város Díszpolgára” címmel tüntette ki.⁵⁰

Életének utolsó két esztendejét – felesége halála után özvegyen maradva – kaposvári rokonai, CSÁKABONYI ÁGNES megyei bírósági tanácselnöknő és CSÁKABONYI BALÁZS ügyvédi kamarai elnök meghívását elfogadva kaposvári otthonukban töltötte. ÓRIÁS NÁNDOR professzor 106 éves korában, 1992. március 21-én hunyt el Kecskeméten. A pécsi köztemetőben helyezték örök nyugalomra.

ÓRIÁS NÁNDOR emlékét életpályája mindkét fontos – egri és pécsi – állomásán tisztelettel őrzik. 1992-ben az Egre Városszépítő Egyesület az érseki palota falán, ahol egri éve alatt lakott, emléktáblát helyezett el, tiszteletére az Egri Közgazdasági Szakközépiskola pedig Óriás Nándor emlékplakettet adományoz.⁵¹ A Magyar Jogász Egylet Heves

⁴⁷ Óriás: Emlékeim töredékei... 207. o.: „Mivel 1955 október havában kerültem nyugalomba, ellátásom sokkal szűkebb volt, mint lett volna, ha még két évig tényleges szolgálatban maradhattam volna. Kettőnk szerény nyugdíjának valamelyes kiegészítésére családi összefogással és hitellel szőlőt szereztünk a Donátus hegyen, s annak hozadéka egyelőre lényeges segítséget jelentett tágas lakásunk fenntartásához.”.

⁴⁸ Ld. például az Egyetem Baráti Társaságának Elnöksége által 1991. május 23-án, Óriás Nándor államtudományi doktorrá avatásának 80. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen felolvasott „Levél barátaimnak” című (Csákbonyi Gyűjtemény, Kaposvár, 1991. május 23.) beszédét, amelyben sorra vette életének főbb állomásait.

⁴⁹ Ld. Katolikus Szó 1986. február 15-22.

⁵⁰ Óriás Nándor kitüntetéseihez, elismeréseihez ld. Szecskó: i. m. 52-54. o.; Benedek: Óriás Nándor... 79. o.

⁵¹ Vö. Szecskó: i. m. 54. o.

Megyei Szervezete évente megrendezi az Óriás Nándor Jogásznapiakat. A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara ÓRIÁS NÁNDOR születésének 120. évfordulóján, 2006-ban „Emlékeim töredékei” címmel önálló kiadványban⁵² adta közre egykori professzora által még 1986-1989 között papírra vetett, változatos és színes élményekben gazdag, hosszú életének egyes állomásait rögzítő visszaemlékezéseit.⁵³ A jeles névadó szellemiségének ápolását az ugyancsak a pécsi jogi karon működő Óriás Nándor Szakkollégium vállalta. Ennek jegyében már a kezdetekkor elsődleges feladatainak egyikeként határozta meg, hogy a napjainkban tapasztalható jogász túlképzésben olyan kiegészítő szakmai ismeretekkel gyarapítsa tagjait, amelyek segítségével a hallgatók diplomáik kézhez vétele után könnyebben elhelyezkedhetnek a munkaerőpiacon. A 2012-től tevékenységét immár a jogi kar önálló szervezeti egységeként folytató, négy – közelebről a Bűnügyi, a Civilisztikai, a Közjogi és az Elméleti-történeti – tagozattal újjáalakult szakkollégium célja és rendeltetése, hogy a legkiválóbb hallgatók szakmai fejlődésében segítséget nyújtson, hozzásegítse a tagokat a korszerű és magas színvonalú elméleti, illetve gyakorlati tudás megszerzéséhez, egyidejűleg pozitív közösségi élményekkel gazdagítsa tagjainak életét.⁵⁴ A szintén Pécsen működő Óriás Nándor Alapítvány a Jogászképzésért kuratóriuma ÓRIÁS professzor emlékezetének méltó ápolása érdekében, tisztelettel adózva a névadónak a jogász ifjúság komplex szociális helyzete iránti mély érzékenységében megnyilvánuló, országosan közismert humanizmusának, továbbá elismerve a római jog stúdiumának több évtizedes oktatása során kifejtett, szenvedélyes munkásságában megmutatkozó jogpedagógusi munkásságát 2012-től évente Óriás Nándor-díjat adományoz a kimagasló tanulmányi eredményt elért, az állam- és

⁵² Az egykori tanítvány, Ádám Antal professzor szerkesztésében megjelent kötet – *Óriás: Emlékeim töredékei...* – melyet e tanulmány szerzője is különös figyelemmel használt fel munkája során, több mint száz meglehetősen változatos, olykor viharos év színes korrajza is egyben.

⁵³ Óriás professzor emlékei leírásának megkezdésekor kikötötte, hogy a majdani kötet csak „kézirát gyanánt” megjegyzéssel publikálható. Az előszóban rögzítette: „A publikáció nyomtatékosan ismételt kívánságomra csak szűk körű közönség számára történik, főleg egykori diákjaimnak szántam ezt a kis írást, televíziómentes hétfői olvasmányul...Írásom létrejötté hosszú időbe került, nehezen róttam, körmöltem a betűket, amíg végre megszületett a szerény kis kötet. Az utolsó simítás azonban elmaradt, a világszerte méltatott Stephan Zweig-nek példáját követve ‘az anyag jókora részét kiselejtezttem’. Mivel ‘megnehezült az idők viharos járása felettünk’, a humorizálást is szűkebbre szabni véltem volna helyénvalónak. Egykori tanítványom, a már nem fiatal barátom, Ádám professzor azonban lebeszél a további rövidítésről. A kötetke így is torzó.”. Idézi Ádám Antal: Szerkesztői előszó. In: *Óriás: Emlékeim töredékei...* 9. o.

⁵⁴ Ld. az Óriás Nándor Szakkollégium honlapját: <http://onszak.hu/> (2014. 04.07.).

jogtudományi kutatómunkában, a szakmai versenyeken, a tanszékek tevékenységében, a jogi kar szakmai és közéletében eredményesen részt venni képes joghallgatóknak.⁵⁵ ÓRIÁS NÁNDOR emléke előtt tiszteleg a pécsi jogi kar a 48-as téri épületében elhelyezett, a professzor arcélét formázó bronz emléktáblával, nemkülönben annak a tanteremnek az elnevezésével, amelyben előadásainak nagy részét tartotta.

Óriás Nándor fontosabb műveinek bibliográfiája⁵⁶

A manumissio. Tanulmány a római jogból. 1. könyv. A manumissio fogalma és kellékei. [s.n], Eger 1928.

Manumissio necessaria. [s.n], Eger 1930.

De libertate in Iustiniano Iure. In: Acta Congressus Iuridici Internationalis Romae 12-17 Novembris 1934. I. vol. Roma 1935. 153-160. o.

Nagy kodifikációk jubileumi esztendeje. Katholikus Szemle 1934/11. sz. 681-687. o.
Codex Theodosianus. Vita Academica 1939./2. sz. 2-12. o.

A római jog tanulásának mai jelentősége. In: Az egri érseki jogakadémia évkönyve 1933/34-1934/35. akadémiái évekről. Eger 1936. 23-31. o.

Jogásznevelés, jogászképzés. In: Az egri érseki jogakadémia évkönyve az 1935/36-1936/37. akadémiái évekről. Eger 1937. 127-144. o.

Magyar Felsőoktatás. Katholikus Szemle 1937/II/10. sz. 577-587. o.

⁵⁵ Ld. az Óriás Nándor Alapítvány a Jogászképzésért alapítványi kuratóriumának 10/2012. (IX. 26.) és a 3/2013. (X. 24.) számú határozatát az Óriás Nándor-díj kiadásáról.

⁵⁶ Ld. Ravasz: i. m. 141. o.

A római jog mai jelentősége. In: A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem 1940/41. tanévi iratai. 30. füzet. Pécs 1941. 81-95. o.

Egyetem és társadalom. Pannonia 1941-1942/3-4. sz. 242-247. o.

Római jog (társszerző: Halász Aladár, Marton Géza). Közoktatási Jegyzetellátó Vállalat, Budapest 1952.